

De bruikbaarheid van boedelbeschrijvingen voor het onderzoek naar beschilderde meubelen

Eveline Doelman

In januari 1982 besloot het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen te beginnen met een onderzoek naar beschilderde meubelen met de bedoeling hierover in de toekomst een tentoonstelling te houden. De resultaten van dat onderzoek zullen worden vastgelegd in een publicatie, die tegelijkertijd dienst zal doen als catalogus van de tentoonstelling.

Voor dit onderzoek wil men gebruik maken van drie soorten bronnen: 1. de meubelen zelf, die onderzocht zullen worden op herkomst, ouderdom, materialen enz.; 2. iconografische bronnen: afbeeldingen en schilderijen, die een beeld kunnen geven van de plaats van meubelen in hun omgeving; 3. archivalische bronnen, zoals rekeningen en aantekeningenboeken van schilders en meubelmakers, en boedelinventarissen, die wellicht gegevens bevatten over constructie, waarde en verspreiding van beschilderd meubilair, bij wie het werd aangetroffen, in welk vertrek enz. Met behulp van boedelbeschrijvingen of -inventarissen wordt op het volkskundebureau van het P.J. Meertens-Instituut al enige tijd onderzoek gedaan naar de materiële cultuur in Nederland. Het beschikt over fotocopieën van ca. 2000 negentiende-eeuwse boedelbeschrijvingen uit verschillende plaatsen in het land en ca. 450 zeventiende- en achttiende-eeuwse uit Weesp en Weesperkarspel. Daarom werd besloten dat het volkskundebureau het boedelinventarisonderzoek van het Zuiderzeemuseumproject op zich zou nemen. Omdat ik al onderzoek doe naar meubilair op het platteland in Nederland in de negentiende eeuw, werd mij gevraagd om na te gaan in hoeverre boedelbeschrijvingen gebruikt kunnen worden voor het vaststellen van de verspreiding van beschilderd meubilair. Vormde dit een karakteristiek onderdeel van de Zuiderzeecultuur, ca. 1650 tot ca. 1850, of bestond de traditie om meubelen met motieven te beschilderen ook elders in Nederland?

In de Nederlandse literatuur over beschilderde meubelen is al vaker gewezen op het belang van boedelbeschrijvingen¹, maar vanwege de moeilijke bereikbaarheid en de bewerkelijkheid van deze bron is hij nog maar zelden onderzocht. Een van de weinigen die er tot nu toe gebruik van

¹ P.C.J.A. Boeles, *Hindelooper kunst* – Het huis oud en nieuw 4 (1906) p. 358. M.P. van Buijtenen, *Hindeloopen. Friesland's elfde stede*. Amsterdam 1946, p. 67. G.R. Kruissink, *Volkskunst en voorbeeld* – Uit het peperhuis 2 (1970) p. 6.

hebben gemaakt, is S.J. van der Molen. Deze heeft zeventiende- en achttiende-eeuwse boedelinventarissen uit Hindeloopen en omgeving en uit Ameland bestudeerd op meubilair, huisraad en kleding². In *De Hindelooper wooncultuur* stelt hij onder andere vast dat in de inventarissen onderscheid gemaakt wordt tussen meubelen die met motieven beschilderd zijn en egaal geschilderde of wel geverfde meubelen. De eerste worden aangeduid met de term 'geschilderd', de laatste met 'geverfd'³. Ik heb voor mijn onderzoek gewerkt met materiaal uit de eerste helft van de negentiende eeuw. Behalve van de verzameling van het P.J. Meertens-Instituut kon ik gebruik maken van de ca. 3000 vroeg-negentiende-eeuwse boedelinventarissen op microfilm van 84 plaatsen in Nederland uit het bezit van het Nederlands Openluchtmuseum. Ik heb hieruit 27 plaatsen gekozen, verspreid over het land, uit elke provincie één of meer⁴ en heb onderzocht hoe beschilderd meubilair daar door notarissen werd aangeduid.

Schilderwerk op meubilair wordt op verschillende manieren beschreven. Soms wordt alleen de kleur van de verf genoemd, bijvoorbeeld 'een gele kast'. Dergelijke kleuraanduidingen heb ik in het hele land gevonden. Meestal is er sprake van één kleur, rood, groen, blauw, geel of bruin, ook wel gebruid of gebruint. Ongetwijfeld is dan een effen kleur bedoeld. Deze aanduidingen zijn voor het onderzoek naar met motieven beschilderde meubelen dus niet van belang. Twee maal ben ik 'bont' tegengekomen (in Geleen (1822) bij een landbouwer: 1 oude bonte tafel en 1 bont kastje, en in Zaandam (1823) bij een olieslager: 3 bonte blaadjes), maar dat is te weinig om er conclusies aan te kunnen verbinden.

Verder worden er verschillende termen gebruikt: governist, beschilderd, gemarmerd, verlakt, geverfd en geschilderd, die soms wel, soms niet voorafgegaan worden door een kleur. Ze komen echter niet allemaal even frequent voor. 'Governist' ben ik in twee inventarissen tegengekomen in Geleen (in 1820 bij een boer: 1 eiken kast geel governist, en in 1822 eveneens bij een boer: 1 bruine governiste eikenhouten klerenkast en 1 eiken comode geel governist); 'gemarmerd' vond ik slecht één maal, in Geleen (1834, boer: 1 kast van without geel gemarmerd) en 'beschilderd' komt ook maar één maal voor, in Ginneken, waar het alleen betrekking heeft op huisraad

² S.J. van der Molen, *De Hindelooper wooncultuur. Interieur en klederdracht in het licht der archieven*. Bolsward 1967, en *In Ameland binnenhuisjes* - De vrije Fries 50 (1970) p. 61-72.

³ *De Hindelooper wooncultuur*, p. 50.

⁴ Behalve uit Utrecht en Zeeland. Van de volgende plaatsen zijn boedelbeschrijvingen onderzocht, tussen haakjes de aantallen: *Groningen*: Wedde (26); *Friesland*: Hindeloopen (11), Workum (18), Stavoren (4), Franeker (89), Ameland (3), Vlieland (6), Terschelling (17); *Drenthe*: Vledder (20); *Overijssel*: Giethoorn (15); *Gelderland* (Achterhoek): Winterswijk (206), Groenlo (20), Lichtenvoorde (86), Eibergen (92), (Zuiderzegebied): Harderwijk (66), Nunspeet (74); *Noord-Brabant*: Eersel (6), Ginneken (50), Budel (26); *Limburg*: Horst (8), Geleen (21); *Noord-Holland*: Zaandam (76), Huizen (18); *Zuid-Holland*: Gouda (13), Boskoop (8), Oud-Beijerland (32).

(1837, kasteelheer: 1 beschilderde bouillontas en 6 beschilderde glazen vazen). Deze termen laat ik dus verder ook buiten beschouwing. 'Verlakt' komt vaker voor, maar heeft meestal betrekking op huisraad en slechts twee maal op meubilair (Eibergen 1840, timmerman: 1 ouderwets chinees verlakt kabinet, en Zaandam 1819, schilder: 1 verlakt bureau) en valt daarom ook af.

De termen 'geverfd' en 'geschilderd' blijven over. Geverfde meubelen zijn overal te vinden⁵, geschilderde alleen in Friesland, Noord-Holland en in Gelderland (rondom de Zuiderzee en in de Achterhoek). In geen enkele boedelbeschrijving wordt schilderwerk op meubels op een gedetailleerdere manier beschreven; nergens komt bijvoorbeeld 'met motieven of met voorstellingen beschilderd' voor. Het Woordenboek der Nederlandsche Taal geeft voor *schilderen* onder andere de betekenissen: met een verflaag, die vaak voorstellingen vertoont, bestrijken, verven en met behulp van verf een voorstelling scheppen, aanbrengen. *Verven* heeft de betekenis: een kleur geven. In de betekenis: schilderen, contereiten wordt het slechts zelden aangetroffen; het WNT geeft een voorbeeld uit de zeventiende eeuw. Het werkwoord *schilderen* is dus dubbelzinnig. Is het nu toch mogelijk vast te stellen dat met motieven beschilderd meubilair in negentiende-eeuwse inventarissen wordt aangeduid met de term 'geschilderd' en egaal geschilderde of geverfde meubelen met de term 'geverfd', zoals Van der Molen heeft geconstateerd in de zeventiende- en achttiende-eeuwse Friese boedelinventarissen?

Ik ga ervan uit dat een notaris een ambtelijke Nederlandse taal⁶ hanteert die, afhankelijk van het feit of hij afkomstig is uit de streek waar hij zijn ambt uitoefent, er al lang woont, enz., meer of minder is aangepast aan het taalgebruik van die streek. Daarom zal ik voor die streken, waar naast geverfde ook geschilderde meubelen voorkomen, nagaan hoe de notarissen deze termen gebruiken en dit gebruik vergelijken met het streektaalgebruik, voorzover dat het uit het WNT en de dialectwoordenboeken duidelijk wordt.

1. Friesland

Van der Molen is dus van mening dat in de door hem gebruikte zeventiende- en achttiende-eeuwse inventarissen uit Hindeloopen en omgeving 'nauwkeurig onderscheid werd gemaakt tussen verven en schilderen. Een geverfde kast wil zeggen, dat het meubel in een bepaalde kleur is gezet (nogal vaak groen). Een geschilderde kast daarentegen moet betrekking hebben op versiering.' Een argument hiervoor vindt hij niet in de boedelbeschrijvingen zelf, maar in een andere archiefbron: vier rekeningen uit de

⁵ Behalve in Vledder (Drenthe).

⁶ Ook Friese inventarissen zijn in het Nederlands geschreven.

periode 1729–1740 van de kunstenaar-ambachtsman Jan Sluijtenburgh. Twee daarvan waren voor het verven van meubilair en een huis, één voor het schilderen van een stoof en één voor het verven en schilderen van een stoof. Deze laatste stoof moet volgens Van der Molen eerst een grondkleur hebben gekregen en daarna versierd zijn⁷. Hier doet zich mijns inziens een probleem voor: werd dit verschil in betekenis tussen verven en schilderen alleen door ambachtslieden gemaakt of was het algemeen in de zeventiende en achttiende eeuw in Friesland? Het is jammer dat Van der Molen zijn vermoeden niet met wat meer bewijsmateriaal ondersteunt. In de negentiende eeuw is, vergeleken bij het totaal aantal onderzochte Friese inventarissen, het aantal waarin geschilderde en geverfde meubelen voorkomen erg klein (148:15)⁸. De oorzaak hiervan kan zijn dat de traditie om meubelen te beschilderen, die juist in de Friese Zuiderzeeplaatsen bestond, in de eerste helft van de negentiende eeuw al over haar hoogtepunt heen was⁹. De negentiende-eeuwse voorbeelden onder schilderen in het WNT hebben geen van alle betrekking op het Friese taalgebied. Het Friese woordenboek¹⁰ geeft voor het Friese *skilder* de Nederlandse betekenis: kunstschilder, ter onderscheiding van *ferver*; voor *siklderje*: schilderen, met penseel afbeeldingen of voorstellingen maken; *ferver* betekent verver, huisschilder en *ferve* is in het Nederlands verven of schilderen. Deze voorbeelden zijn niet gedateerd, maar geven de situatie in de negentiende eeuw waarschijnlijk goed weer¹¹.

In hoeverre maken de notarissen in de boedelbeschrijvingen nu verschil tussen geverfde en geschilderde meubelen? De beschreven voorwerpen zijn, in tegenstelling tot die in de zeventiende- en achttiende-eeuwse inventarissen, getaxeerd. Enige voorbeelden. In een inboedel van een dijkopzichter in Hindeloopen (1839) bevinden zich 2 geschilderde tafeltjes, getaxeerd op

⁷ *De Hindelooper wooncultuur*, p. 50–51.

⁸ Het totaal aantal bekeken inventarissen in Friesland naast het aantal inventarissen met geverfde en geschilderde meubelen per plaats: Hindeloopen 11:2, Workum 18:8, Stavoren 4:2, Franeker 89:2, Ameland 3:0, Vlieland 6:1, Terschelling 17:1. Geschilderde meubelen kwamen slechts in drie inventarissen voor, in Workum (2) en in Hindeloopen (1).

⁹ Van der Molen trof echter in zeventiende- en achttiende-eeuwse inventarissen uit Hindeloopen en Ameland ook maar weinig beschilderde voorwerpen aan. Hij houdt er rekening mee dat inventarissen een te toevallige bron zijn om een betrouwbaar beeld van de aantallen te krijgen, maar denkt ook aan de mogelijkheid dat de top van de traditie pas omstreeks 1800 lag (*In Ameland binnenhuisjes*, p. 72). Ik sluit me aan bij Van der Molens conclusie dat pas de datering van het schilderwerk hierin duidelijkheid kan brengen.

¹⁰ Waling Dijkstra, *Friesch Woordenboek*. 2 delen. Leeuwarden 1900–1911.

¹¹ Een mededeling van de Fryske Akademie bevestigt dat de werkwoorden verven en schilderen in het Fries zeker in de negentiende eeuw consequent van elkaar werden onderscheiden; schilderen werd altijd gebruikt voor kunstschilderen en verven altijd alleen in de betekenis kladschilderen, het werk van een huisschilder.

f 0,65. Een rentenier in Workum (1817) heeft in een zomerhuis: 12 geverfde stoelen 10,-; 6 groene stoelen 3,- en 1 geschilderd kistje met twee laadjes 3,-. Een koopmansinboedel in Workum (1834) vermeldt in de woonkamer: 1 eikehouten blauw geverfde Hollandse tafel 1,50; 1 geschilderde theetafel 1,50; in de zijkamer: 1 blauwgeverfde lessenaar 2,-; 1 bruin geverfd tafeltje 1,50; in de kelderkamer: 1 blauw geverfde glazenkast 10,-; ½ Zaandamse bank, blauw geverfd 2,-; 1 geschilderde mangeltafel 1,-; 2 geverfde stoven 2,50; 2 geverfde stoven 1,80; 2 geschilderde stoven 2,50.

Deze voorbeelden laten zien dat de geverfde en de geschilderde meubelen elkaar niet veel in waarde ontlopen en dat de geverfde zelfs vaak hoger getaxeerd zijn. Als het zo is dat de geverfde meubelen een egale kleur en de geschilderde versieringen hebben, zouden dan niet juist de geschilderde meer waard moeten zijn? Of werden vooral oude meubels of meubels gemaakt van een goedkope houtsoort gedecoreerd om hen een nieuw of duur aanzien te geven¹²? De getaxeerde waarde draagt dus niet bij tot een oplossing van het probleem. Maar ook de ruimte waarin de voorwerpen zich bevinden kan geen duidelijkheid brengen. Geverfde en geschilderde meubelen staan in alle mogelijke vertrekken: zijkamer, woonkamer, kelderkamer enz. Er is dus geen aanwijzing dat een geschilderd meubel als pronkmeubel werd beschouwd. Welke meubelen in de boedelbeschrijvingen van motieven voorzien zijn, is dus niet af te lezen aan de waarde van het meubel, niet aan de plaats in huis en ook niet aan het beroep van de bezitter: ze komen bij alle mogelijke beroepsgroepen voor. De enige aanwijzing die de boedelbeschrijvingen verschaffen voor een mogelijk verschil in betekenis tussen geverfd en geschilderd is het feit dat wel bijvoorbeeld blauw geverfd maar niet blauw geschilderd voorkomt. Betekent dat dat er alleen maar in een effen kleur geverfd wordt en nooit geschilderd? Dan kan misschien geconcludeerd worden dat een geverfde kast egaal geverfd is in een om een of andere reden niet nader omschreven kleur (onbestemde kleur, twee of meer kleuren?), dat een blauw geverfde kast effen blauw geverfd is en dat een geschilderde kast versieringen heeft.

Twee aanwijzingen maken het dus waarschijnlijk dat het onderscheid tussen geverfde (d.w.z. egaal gekleurde) en geschilderde (d.w.z. met motieven beschilderde) meubelen, dat Van der Molen in zeventiende- en achttiende-eeuwse Friese boedelinventarissen constateerde, in de negentiende eeuw nog steeds gemaakt wordt. Ten eerste wordt in de inventarissen geschilderd nooit voorafgegaan door een kleur. Er komen veel in een bepaalde kleur (rood, blauw enz.) geverfde meubelen voor, maar blijkbaar werden ze nooit in een egale kleur geschilderd. Ten tweede komt volgens het Friese woordenboek schilderen in Friesland in de negentiende eeuw alleen voor in de betekenis: kunstschilderen en niet in de betekenis: van een

¹² *De Hindelooper wooncultuur*, p. 53: vooral de meubels van goedkope houtsoorten werden beschilderd om hen een rianter uiterlijk te geven.

verflaag voorzien; daarvoor werd verven gebruikt. Hoewel de Friese boedelbeschrijvingen in het Nederlands zijn geschreven, is het aannemelijk dat het gebruik en de betekenis van verven en schilderen beïnvloed zijn door het Fries.

2. Noord-Holland

Aan de andere kant van de Zuiderzee, in Noord-Holland, bestond evenals in Friesland de traditie om meubelen met voorstellingen en motieven te beschilderen en sporen daarvan zijn dus ook hier in negentiende-eeuwse boedelinventarissen te verwachten. In 46 van de 86 onderzochte boedelbeschrijvingen uit Zaandam en in 8 van de 18 uit Huizen zijn geschilderde en geverfde meubelen aangetroffen.

Hiervoor is al vermeld dat het WNT voor schilderen o.a. de betekenissen met verf een voorstelling aanbrengen en met een verflaag bestrijken geeft. Veel van de daar genoemde voorbeelden zijn negentiende-eeuws en hebben betrekking op Holland¹³. Het woordenboek biedt dus weinig steun bij het zoeken naar met motieven beschilderd meubilair in Noord-Holland: schilderen kan hier in verschillende betekenissen gebruikt worden. De beschrijvingen in de inventarissen bevestigen dit: meubelen zijn hier niet alleen geschilderd, geverfd en in een bepaalde kleur geverfd zoals in Friesland maar ook nog vaak in een bepaalde kleur geschilderd (bijv. een blauw geschilderde tafel). Zo komen in een inventaris van een landbouwer in Zaandam (1825) voor in de opkamer: 1 bruin geverfde latafel 3,-; 1 geschilderde veldtafel 0,50 en 1 geschilderde glazenkast 1,-; in het woonvertrek of keuken gelijk: 2 bruin geschilderde rechtbanken 2,- en 3,- en 1 geel geschilderde rechtbank 1,-. Wat heeft de notaris hier bedoeld? Heeft de latafel een egaal bruine kleur en hebben de veldtafel en de glazenkast motieven en voorstellingen? Maar hoe zien dan de bruin en geel geschilderde rechtbanken eruit? Zijn er bruine en gele versieringen op geschilderd of decoraties op een bruine en gele ondergrond? Of zijn ze egaal bruin en geel? En wat is dan weer het verschil met bruin en geel geverfd?

Nog enige voorbeelden. In Huizen (1827) bevindt zich bij iemand zonder beroep: 1 blauw geschilderde kist en 1 geschilderd tafeltje en in Zaandam (1824) bij een barbierster op zolder: 1 geverfde latafel 1,- en 1 blauw geschilderde veldtafel 1,-. Een Zaanse boer (1824) bezit in de zijkamer: 1 geverfd kabinet 8,- en 1 geschilderde latafel 3,-; in het voorportaal: 1

¹³ Citaat uit het WNT s.v. *schilderen* (betekenis: met een verflaag bestrijken): 'Dewijl hout, dat aan de zon blootgesteld wordt, vatbaar is om te scheuren enz. . . ., zoo is men genoodzaakt alle bouwstoffen te schilderen, zijnde niet anders dan het bestrijken of bekleeden met een dunne laag van verw, die de poriën vult en de buitenlucht afsluit.' (G.P.J. Mossel, *Handleiding tot de kennis van het Schip*. Amsterdam 1859, p. 409). In J.H. Hoeufft, *Proeve van Bredaasch taaleigen*. Breda 1836, p. 647 vond ik onder *verwen*: 'Aldus zegt men hier voor hetgeen men in Holland noemt *kladschilderen*, of ook wel eenvoudig *schilderen*, hetwelk hier alleen van het *fijn schilderen* gebezigd wordt. Zoo zegt men aldaar *een huis schilderen*, hier *verwen*'.

geverfde kast 0,20 en in de benedenkamer: 1 geverfde kleerkast 1,-. Een koopman in Zaandam (1835) heeft 1 geschilderde secretaire 6,-; 1 geschilderd kabinet 12,-; 1 geschilderd bureau 2,50; 1 rood geschilderde latafel 2,-; 1 blauwgeschilderd kastje 0,50; 1 geschilderd hoekbuffet 2,- en 1 geschilderde rechtbank. Alle termen lijken willekeurig door elkaar gebruikt te worden. Evenals in Friesland blijkt ook hier dat noch de getaxeerde waarde, noch de plaats van het meubel in huis, noch het beroep van de bezitter het mogelijk maken om met motieven beschilderde van egaal geverfde meubelen te onderscheiden.

De enig mogelijke conclusie voor Noord-Holland is dat de notarissen in de negentiende eeuw voor de beschrijving van egaal geschilderd meubilair de termen geverfd en geschilderd door elkaar gebruiken, waarbij zij soms wel, soms niet de kleur vermelden en ook wel eens alleen de kleur noemen (een gele kast). Maar met motieven beschilderd meubilair zal ook met 'geschilderd' zijn aangeduid en niet met 'geverfd', dat volgens het WNT zelden in die betekenis wordt gebruikt. De beschrijvingen zijn echter zo weinig gedetailleerd dat het onderscheid tussen versierde en niet versierde meubelen nu niet meer te maken is. Overigens komt in 33 van de 233 doorgenomen zeventiende- en achttiende-eeuwse inventarissen uit Weesp de term 'geschilderd' voor, maar nooit in combinatie met een kleur, 'geverfd' daarentegen wel. Betekent dat, dat notarissen in Holland toen wel een verschil maakten in het gebruik van de termen 'geverfd' en 'geschilderd' en met de eerste bedoelden egaal, met de tweede versierd? In het WNT staan echter ook enkele zeventiende- en achttiende-eeuwse voorbeelden van het gebruik van schilderen in de betekenis: met een verflaag bestrijken. Het is dus niet zeker dat geschilderde meubelen in deze inventarissen altijd met motieven versierd zijn.

3. Gelderland

In Gelderland heb ik boedelinventarissen bekeken uit het Zuiderzeegebied (Harderwijk en Nunspeet) en uit de Achterhoek (Eibergen, Winterswijk, Groenlo en Lichtenvoorde)¹⁴.

In Harderwijk komen vrij veel geverfde en blauw, groen, rood enz. geverfde meubelen voor. Slechts één maal (1839) heeft een kleermaker 2 blauw geschilderde tafels; dezelfde verwarrende aanduiding die zo vaak in Noord-Holland voorkomt: zijn ze effen blauw geverfd of met blauwe motieven beschilderd? In de Achterhoek duiken ook een enkele maal geschilderde meubelen tussen geverfde op: een arts in Lichtenvoorde (1839) bezit 2 groen geverfde ovale tafels, 4 groene stoelen en 4 geschilderde speeltafels met groen laken. In Winterswijk bevinden zich bij een rentmees-

¹⁴ Het aantal onderzochte inventarissen naast het aantal inventarissen met geverfde en geschilderde meubelen in Gelderland: Harderwijk 66:19, Nunspeet 74:39, Eibergen 92:14, Winterswijk 206:29, Groenlo 23:5, Lichtenvoorde 86:9.

ter (1824) 1 grote blauw geverfde opslagtafel, 1 blauwe opslagtafel en 1 geschilderde tafel en bij een grondeigenaar (1824) 1 rond geverfd tafeltje op poot en 1 rond geschilderd tafeltje. In Eibergen komen ineens veel meer geschilderde dan geverfde meubelen voor; de kleur (vaak bruin) is er steeds bij vermeld.

De Gelderse woordenboeken geven geen inzicht in het gebruik en de betekenis van de werkwoorden schilderen en verven, noch in het Zuiderzeegebied, noch in de Achterhoek. Het is waarschijnlijk dat in Harderwijk, net als in de Friese en Noordhollandse plaatsen langs de Zuiderzee, meubelen met motieven beschilderd werden, maar of deze traditie ook in de Achterhoek bestond is mij niet bekend. In ieder geval geven de aanduidingen in de boedelbeschrijvingen onvoldoende duidelijkheid om te kunnen vaststellen of er geschilderd meubilair voorkwam¹⁵.

Conclusie

De aanduidingen voor beschilderd meubilair in negentiende-eeuwse boedelinventarissen zijn zo vaag dat het niet mogelijk is om meubelen die met motieven versierd zijn te onderscheiden van egaal geschilderde of geverfde meubelen. Alleen voor Friesland zijn er aanwijzingen voor de veronderstelling dat 'een geschilderde kast' motieven heeft en dat 'een geverfde kast' effen gekleurd is. Maar in Noord-Holland, waar schilderen verschillende betekenissen kan hebben, is het onderscheid tussen 'geschilderd' en 'geverfd' in de inventarissen niet te maken, ook niet in de zeventiende- en achttiende-eeuwse uit Weesp. Uit de Gelderse inventarissen is vanwege de verwarrende terminologie evenmin op te maken of er met motieven beschilderde meubelen voorkwamen.

Uit dit onderzoek is dus gebleken dat boedelbeschrijvingen uit de eerste helft van de negentiende eeuw niet bruikbaar zijn om de verspreiding van met motieven beschilderde meubelen vast te stellen: met name in de Noordhollandse plaatsen, waarvan bekend is dat er vooral in de achttiende eeuw meubelen beschilderd werden, zijn deze in de inventarissen niet terug te vinden. Dat zeventiende- en achttiende-eeuwse inventarissen wel voor dit onderzoek gebruikt kunnen worden is niet waarschijnlijk, zoals de ervaring met de Weesper inventarissen leerde.

¹⁵ De mogelijkheid dat een of meer van de notarissen uit het westen afkomstig was, moet niet uitgesloten worden.

Zusammenfassung

In diesem Aufsatz wird untersucht, in wieweit Nachlassinventare (insbesondere aus dem neunzehnten Jahrhundert) als Quelle für die Kenntniss der Verbreitung bemalter Möbel benützt werden können. Obgleich aus dieser Untersuchung hervorgeht, dass in der Verbreitung egal gefärbter und mit Motiven bemalter Möbel regionale Unterschiede zu unterscheiden sind, muss die Schlussfolgerung sein, dass der Inhalt der am meisten benützten Andeutungen ('geverfd' (gefärbt) und 'geschilderd' (bemalt)) zu unsicher ist um eine entscheidende Folgerung zu ziehen.